గడచిపోయిన గాథలు

ఎదురు చూస్తున్న భర్త గుమ్మంలో కాలు పెట్టగానే ఆమె చెప్పాలనుకున్నది వెంటనే చెప్పింది. వెంకటేశ్వరరావు బట్టలుమార్చి సోఫామీద చారబడ్డాడు. ఈ చెప్పిన విషయంమీద తను చూపించిన ఆసక్తిలో వెయ్యోవంతైనా భర్త కనపరచకపోవటం, ప్రమీలకేమీ నచ్చలేదు. మళ్ళీ ఆవిషయమే యెత్తింది.

'ఇందులో యేముంది' అన్నాడు భర్త.

'లేదూ? వీధిలోనేకాదు, ఊరంతా చెప్పుకుంటున్నారు!'

'నువ్వేకదూ విన్నావు?' చిన్ననవ్వుతో అంటే . . .

'అబ్బా! ఆ అమ్మాయి చాలా అందకత్తె... చదువుకుంది'—

'అంచేత తనకు నచ్చిన మొగుణ్ణి చూసుకొంది. ఇందులో గొప్పేం వుంది? తప్పేం వుంది?

'అలా జాతీ, నీతీ లేకండా లేచిపోవడమే!'

వెంకటేశ్వరరావు చిన్ననవ్వునవ్వాడు: బాత్‌రూమ్‌కి వెళ్తూంటే ప్రమీల చిరాకుగా 'మీకెన్నిసార్లు చెప్పాలి,

చెప్పల్స్ వేసుకువెళ్ళండి!' ఈసారీ దరహాసంచేసి చెప్పల్స్ వేసుకొన్నాడు.

డైనింగు టేబిల్ దగ్గర కూర్చునేటప్పుడు కూడా ప్రమీల మళ్ళీ యీ విషయం యెత్తకండా వుండలేకపోయింది. భర్త యిదొక మామూలు విషయంగా తీసుకోవడం ఆమెకేమీ నచ్చలేదు. లేచిపోయేముందు, 'పోనీవాడి అందంచూసైనా లేచిపోయిందంటే, అదీకాదు—ఆట్టేబావుండడట!' అన్నభార్యవేపు చూసి మళ్ళీ చిన్ననవ్వు నవ్వాడు గాని వ్యాఖ్యానించలేదు.

మరుసటిరోజు పనిమనిషి ద్వారా మరికొన్ని విషయాలు తెలుసుకుంది. ఈ పనిమనిషి లేచిపోయిన అమ్మాయి తండ్రి యింట్లోకూడా పనిచేస్తోంది. కబుర్లు వ్యాఖ్యానాలు సహా వస్తున్నయ్— 'సూడమ్మా! మొగాళ్ళని నమ్మలేం! ఆడదాని వంటిలోన యెక్కడికండ అక్కడుంటే. నమిలి మింగేసినట్లు సూస్తారు! నాకు యీదిలోంచి తలెత్తుకోని యెల్లడానికే భయం' అన్నది.

ప్రమీలకు యీమాటలు మోటుగా అనిపించినా పక్కున నవ్వింది. 'ఏమమ్మా నవ్వతన్నావంది' పనిమనిషి. ఏమీలేదులే అంటూ గదిలోనికి వచ్చి పకపకానవ్వుతూన్న ప్రమీలను, భర్త పనిమనిషి వేసిన ప్రశ్నే వేశాడు. 'మీరూ దానిలానే అడిగారు! మీ పనిమనిషి వీధిలోనించి తలెత్తుకు వెళ్ళటానికి భయమట—అందగాళ్ళంతా నమిలి నమిలిమింగేస్తారట!'

భర్త మాటాడకండా పక్కగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. పరిమీాలకిదేమీా నచ్చలేదు. ఈనల్లటి కొరివి దెయ్యంలా వున్న పనిమనిషి కోతలకి భర్త కూడా నవ్వితీరాలని పక్క గదిలోకి వెళ్ళి, భర్త ముఖంవేపు చూసి నవ్వుతోంది. వెంక టేశ్వరరావు ముఖం గంభీరంగా వుంది. జరిగింది—దగ్గరగా జరిగింది. ముఖంలో ముఖంపెట్టి 'నవ్వరూ!' అంది.

నవ్వాడు. ఆమె కదేతృప్తి—మళ్ళీ పెరటికి వెళ్లింది. వెళ్తుండగా ఆమెవేపు చూశాడు. ఆనవ్వే మనసులో నవ్వు కున్నాడు.

భర్త మోటారుసైకిలుమీాద ఆఫీసుకువెళ్ళిపోయాడు షేక్సిపియర్, డికెన్స్ యేనాడో పూర్తి చేసింది. హోం లైబ్రిరీలో పుస్తకం కోసం వెతికి, ఒకటి తీసి మళ్ళీయింకొ కటి... చివరకు చదువుమీాద మనసుపోలేదు. అద్దం ముందు కాసేపు కూర్చోవాలనిపించింది. చిదిపితే రక్తం వస్తుంది... తప్పదు... గొంతుకనుంచి నీరుదిగితే కనిపిస్తుంది! సంస్కారం ప్రతీ అందమైన కణంలోనూ, నిండిపోయిందని వుబ్బిపోతూ గిరగిరా తిరుగుతూ, చప్పున నిల్చుని, భర్తగురించి రోజూ గర్వపడేటట్లే, పడుతూ, ఆవేళ ఉదయం—పనిమనిషి... తను నవ్వకపోవటం... తనే నవ్వించటం... అంతా తలుచుకుని, ఆలోచించింది. 'నవ్వమనేవరకూ, నవ్వారు కాదుకదూ? యీావేళ సాయంత్రం కాసేపు యేడిపిస్తాను. ఏంవుంది యేడి పించటానికి? యేమన్నా చులకనగా తీసుకుంటారే? సరైన ఉపాయం ఆలోచించాలి!'

ఆలోచించింది. సాయంత్రం యెదురుచూస్తున్న భర్త వచ్చాడు. 'మీసంగతి తెలిసిందిలెండి!' అంది. భర్త ఒకసారి చూసి మళ్ళీ ముఖం త్రిప్పేశాడే గాని, జవాబీయలేదు. నాలుగైదుసార్లు పదేపదే రెట్టిస్తే రెట్టిస్తే 'కాపరానికివచ్చి సంవత్సరమైనా నాసంగతి యీ వేళకా తెలుసుకొన్నా' వన్నాడు. దీనికి వెంటనే జవాబు దొరక్క గింజుకుని, ఆ మరునటిరోజు ఆఫీసుకు వెళ్ళేముందు మాటవరసకి 'మీ సంగతి పూర్తిగా తెలిసిందంది.'

'ఆ సంగతేదో చెప్పాలనివుంటే చెప్పు' అన్నాడు.

'ఏమీ లేదూ...'

'ఏమీ లేకుండా యింత గొడవ చేస్తావెందుకు;'

'ఉంది... మీకూ...'

'ఊ! చెప్పు! సగంలో ఆపటం దేనికి!'

'మీకూ... పనిమనిషికీ...' అంటూనే ఫక్కున నవ్వేసింది.

వెంకటేశ్వరరావు ముఖం తిప్పేశాడు. నవ్వండిఅంది నవ్వలేదు. 'నవ్వుతారా లేదా? రెట్టించింది. బట్టలు వేసుకున్న భర్త వెళ్ళిపోతూంటే... 'నిజం చెప్పేనా? కనుక్కున్నా లెండి!' ఈసారేనా నవ్వుతూ 'నీకేం మతిపోయిందా' అని భర్త అంటాడని అనుకుంది. ఆగినభర్త యేమాటాఆడలేదు. నవ్వకండా ప్రమీల 'చూడండీ! నాదగ్గర దాపరికంచేస్తారా? నిజం చెప్తారా లేదా?

భర్త వెళ్ళి పోతూ 'నిజం' అన్నాడు.

గదిలో కూర్చుని మొదటిరాత్రి జరిగిన సంఘటన జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంది. భర్త గురించి తలుచు కున్నప్పుడల్లా మిగతా మగవాళ్లు యేదో లోటున్న వాళ్ళగానే కన్పిస్తారు. 'ముప్పయ్యేళ్ళవరకూ పెళ్ళి చేసుకోకండా, పవిత్రంగాఉండే మగవాళ్ళీరోజుల్లో యేరీ? ఇంత అందగాడి మీద బలేకథ సృష్టించానే-యీకాకి వీధివెంబడివెళ్తే మొగాళ్ళు నమిలి మింగేస్తారా?— చెప్పుకోడానికైనా సిగ్గుపడిందికాదే? ఏ ఆఫ్రికా అడవిలోనో తిరగవలసిన మనిషి— పోనీ అందం లేదూఅంటే, ముఖానికి పౌడరేరా రాస్తుందా? నగలుగానీ ఒక మంచిబట్టగానీ వుందా?—సంస్కారం యేకోశానాలేని యీ అడివిమృగంమీద కథ బాగా అల్లానే—! ఆయన నిజం అని వప్పుకోవడంకూడా బాగానేవుంది. బలేఅబద్దాలు ఆడి నన్ను యేడిపించాలని చూస్తున్నారు. ఇంత చదువూ చదివి, యీమాత్రం తెలుసుకోలేనా? తనకంటె హెచ్చు శాంతం చూపించగలను.'

సాయంత్రం భర్త కాస్త ఆలస్యంగా వచ్చాడు. డైనింగు టేబిల్‌దగ్గర 'ఉదయం వెళిపోయేటప్పుడూ ఏమన్నారండి' అంది.

'నిజం అన్నాను.''

'మీఅబద్ధం నిజం చేసేయగలను'

''నే అబద్ధం ఆడే అవసరం ఏముంది?''

'అయితే దానికీ మీకు నిజంగా ఉందంటారా?'

'అనవసరంగా నీదగ్గర యెందుకు అబద్ధం ఆడాలి? నువ్వాడిగావు... నిజంచెప్పడం నావిధి'

ప్రమీలాల ఆయనవైపుఒక్కసారి-మాసిముఖందించుతూ 'మీరు నిజం చెప్పకపోతే... ...' వెంకటేశ్వరరావుసగంలో అడ్డుతూ 'నిజం, నిజం... ముమ్మాటికి నిజం!...'

ఉద్వేగంతో ప్రమీల కస్సుమంది. "అబద్ధం... అబద్ధం!" భర్త మాట్లాడలేదు. చెలించనూలేదు. చప్పున లేచి నిల్చుని, "నిజం చెప్తారా లేదా?" భర్త మాటాడలేదు దగ్గరగా వచ్చి భర్తను కుదుపుతూ "నన్నేడిపించకండి! నిజం చెప్పండి!'

"నిన్నేడిపించకండా నే నిజం చెప్పానుకదూ? ఆమెకూ నాకు వుండేది అదీ ఒక్కసారే!" ప్రమీల కళ్ళలో గిరగిరా నీరు తిరిగింది. చప్పున కుర్చీమీద కూర్చుంటూ, డైనింగు టేబిల్ మీద తలఆన్చి, వెక్కి వెక్కి యేడుస్తోంది. భర్త అలా మీదికి చూస్తున్నాడు. ఒకపావుగంటవరకు మాటాడని మొగుడు, యింకా భార్య యేడవటంచూసి 'చదువు కున్నావేమో? యీమాత్రం యెదుటివాళ్ళ హృదయాన్ని అర్థం చేసుకోలేవా?' అన్నాడు. తలెత్తింది. కానిభర్త వేపు చూడలేదు.

'అథవా, అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నమైనా చెయ్యవా?' అని ప్రశ్నించాడు.

ప్రమీల చెయ్యిచాచింది. "నాచేతిలో చెయ్యివేసి యిదంయ నిజం అని చెప్పండి"అంది

"నేను నిజమే చెప్పాను. దీనివల్ల నీకుపూర్తి నమ్మకం కలుగుతుందంటే వేస్తాను. లేదా అంటే అనవసరం!"

ఆమె తలవూపింది. "ఇదంతా నిజం" అంటూ ఆమె చెయ్యిమీద చెయ్యివేశాడు—ఇంకా ఆచేతిని అలావుంచాడు ఆమె తనచేతిని చప్పున విసిరి, పడకగదిలోకి పరుగెత్తింది.

తెల్లవారింది. ముఖంపాలిపోయినా చూపుతీక్షణంగా వుంది. ఆగది కదల్లేదు భర్త మామూలుగా లేచాడు. కాఫీకి హోటలుకి వెళ్ళాడు. ఫ్లాస్కులో కాఫీ తెచ్చి భార్యయెదురుగా పెట్టి టూత్ బ్రష్, పేష్టు అందివ్వ బోయాడు. ప్రమీల ముఖం యెత్తలేదు. తీసుకోమంటే, అక్కడినుంచి లేచి వెళ్ళిపోయింది. ఆవేళ ఆఫీసుకి వెళ్ళటం ఆలస్యం అయింది. తను హోటల్లో భోంచేశాక, కేరియర్ మోసుక వచ్చి, యింట్లోపెట్టి, చెప్పి మరీవెళ్ళాడు. ప్రమీల పెరటి నుంచి గదిలోకి వచ్చేసరికి బీరువా తలుపులు బారుగా తెరచి వున్నాయ్. అందులో పుస్తకాలు తనవేపు చూస్తున్నట్లనిపించింది. ఇంచుమించు ఆపుస్తకాలన్నిటితోను తనకు పరిచయంవుంది. కొన్ని పుస్తకాలు రెండు మూడుసార్లు కూడా చదివింది. భర్త యెందుకిలా తలుపు తెరిచారో వూహించుకుంది. ఇందులో సగమేనా చదివితేనా తను, ఆమెనుయెత్తి పొడవటానికి? ఆకలేస్తున్నా కాఫీతాగిలేదు— కూర్చొబుద్ధి

పుట్టలేదు.—ఒక్కక్షణం అంతా తల్చుకుని యేడవాలనిపిం
చింది. మరోక్షణం కన్నవారింటికి వెళ్లిపోదామని — కొంత
సేపయ్యాక మొగుడితో యిక మాటలే ఆడనని—కొంతసేపు
విసుక్కుంటూ, పరుపుమీద పడుతూ లేస్తూ, కూర్చోలేక
నిల్చోలేక, బాధపడుతూ వుంటే, పనిమనిషివచ్చి 'ఏం
అమ్మగోరు—ఆలాగున్నారు?'

ప్రమీల తీక్షణంగా చూసింది "ఈజాకెట్టులేని అడివి
డున్న—దానిమీద ఆయనకి మోహం? మళ్ళీ ఆ మొరటు
మనిషి మోటుగా ప్రశ్నించింది. ప్రమీలవినలేక "పో" అని
గసిరింది. పోతావాలేదా అన్న యజమానురాలు నేపు వింత
గాచూస్తూనే కదలలేక కదిలింది. తలుపువేసి పరుపుమీద
పడి "యింత మోసం చేస్తారనుకోలేదు— ఆయన్ని యింక
యెప్పుడూ, యేవిషయంలోనూ నమ్మకూడదు.'!—

తను తెచ్చిన కేరియర్, ఆలానిండుగా అక్కడేవుండ
టం సాయంత్రం వచ్చిన భర్త చూసి, అప్పట్లో యేం అన
లేదుకాని, ఆరాత్రిహోటలునుంచి తెచ్చిన కేరియర్. డైనిం
గు టేబిలుమీద పెట్టి భార్యను రమ్మనమన్నాడు. ఆమె
మాటలాడలేదు.

"తిండిమానితే ఆలోచించే అవకాశం వుండ" దన్న
భర్తకు గట్టిజవాబు యివ్వాలనుకొన్నా మాట్లాడటం యిష్ట
ములేక ఊరుకుంది. ఆయన భోజనం చేస్తున్నా తొంగిచూ
డలేదు. పడుకునేసమయానికి అన్నాడు. 'ఇంకాఅర్థంచేసుకో
లేదా?"

కొరకొర ఒకసారి చూసి అక్కడనుంచి లేచివెళ్లిపో యింది. ఆమెకు వినిపించేటట్లు అన్నాడు.

"నే నే అబద్ధం చెప్పంటే?...

ఈ ప్రశ్న వేశాక రాత్రి వేసుకొన్న పరుపుమీద మళ్లీ మేనువాల్చి నిద్రపోయాడు. ఒంటిగంట రాత్రికి ఒకసారి తెలివివచ్చేసరికి చూశాడు. ప్రమీల ప్రక్కగదిలో అలానే ఒంటిగా సోఫామీద కూర్చుంది. దగ్గరగా టేబిల్ మీద లైటు వెలుగుతోంది. ఆమె ఏదో ఆలోచించుకున్నట్లున్నా భర్త దగ్గరగా రావటం గుర్తుపట్టక పోలేదు కిటికీ తలుపు తీశాడు. 'రా' అని చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. ఆమె చెయ్యి చిరాకుగా విడిపించుకుంది. కాస్సేపు మెదుగుగా టేబిల్ కు ఆనుకొనినిల్చున్నాడుఎదురుగా కిటికీగుండా వీధిలైటు వెలుగు లో మెవరో నిల్చున్నట్లనిపించింది. ఎవరు? లెక్చరర్ ప్రసా దరావా? కిటికీ దగ్గరకువెళ్లి చూశాడు— ఆయనకాదు—రెం డోఆట సినీమాకు వెళ్ళిన మెదురింటాయన— వాళ్ళయింటి తలుపు తట్తున్నాడు.—

ఇంతలోనే ప్రమీల ప్రక్కగదిలోకివెళ్లి, పరుపుమీ ద బోర్లగా పడుకుంది. వెళ్లిప్రక్కనకూర్చున్నాడు. ఆమె మరి కాస్తదూరంగా జరిగి పోయింది. చాలాసేపటివరకు మౌనంగావున్న భర్త ఆమెవీపుమీద చెయ్యివేశాడు.ప్రమీ లఏడుస్తూనే ఆపుకోడానికి ప్రయత్నిస్తోంది. ఆమె యేడుపు పూర్తిగా ఆగేవరకు ఊరుకుని, 'ఇంకా నన్ను అర్థంచేసుకో లేదా?' అన్నాడు.

"చేసుకున్నాను. పూర్తిగా! ఉత్త నీతిలేని..." ఆమె గొంతుక పట్టేసింది.

వెంకటేశ్వర్రావు అక్కడనుంచి లేచి తనమంచంమీదికి వెళ్లిపోయాడు. ప్రయత్నించినా నిద్దరపట్టలేదు. ఏదో మాటాడాలని అనుకున్నా, మాటాడక లేచి, టేబిల్‌మీదలైటు వెలిగించి, కొంతసేపు యేదో రాసుకున్నాడు. రాసుకొన్నది పైకిచదవటం మొదలుపెట్టాడు. "నాకు ఒకనితో పరిచయం వుండి. తల్లి తండ్రి, నా అన్నవాళ్లు లేక కష్టపడి, నలుగురి దయాదాక్షిణ్యాలకు పాత్రుడై పెద్దవాడయ్యాడు. ఒక కంపెనీలో గుమస్తాగాచేరి, స్వయంకృషివల్ల కొద్దికాలంలో అసిస్టెంటు మేనేజర్ అయ్యాడు. డబ్బుగురించి బాధపడ్డాడు గాబట్టి డబ్బువిలువ ఆయనకు తెలుసు. కష్టాలు అనుభవించిన మనసు—తను సుఖపడేటప్పుడైనా, యెదుటివాళ్ళ కష్టాలు వూహించడమేకాదు, తనుఅనుభవిస్తున్నట్టు బాధపడ్తుంది. ఇంకా కొద్దినెలలలో తను మేనేజరవుతాడు. ఇప్పటికింకా తను ఒకఆర్థిక అంతస్థులో వుండలేదు. మానేజరయ్యాకే పెళ్లిచేసుకొంటే ఆర్థికంగా చిక్కు పడకుండా వుంటాడు. ఈబ్రహ్మచారి వెంట కొందరు ఆడవాళ్లుపడ్డారు. నిగ్రహం చూపించాడు. మరే వుద్దేశ్యంతో కాదు. వచ్చే భార్యదగ్గర తను నేరస్థుడుగా ఉండగూడదని,—ఒకనాడు—అతనుగడిపిన పదివేలరోజుల్లో ఒకరోజు అది—తన జీవితంలో జరిగిపోయిన గాథల్లో ఒక గాథ—తెల్లారి కళ్ళు విప్పేసరికి

రోజూవచ్చే పనిమనిషి ముసలమ్మ కాదు--- మనుమురాలు వచ్చింది. కలలోనైనా ఆమెను తాకుతా ననుకోలేదు--- కానీ ఆమె యిదివరకు చాలాసార్లు చూసిన చూపుగురించి, ఆలోచించాడు. ఆబాధపడ్డ మనసును అర్థంచేసుకొన్నాడు. చలించే అవకాశం లేదుకానీ. సానుభూతి చూపించకండా వుండలేకపోయాడు? ఆజాకెట్టులేని మొరటు మనిషి---గది వూడుస్తూంటే---అదేవిటో ఆనిముషం---ఆమె ఒకదేవతా స్త్రీలా కనిపించింది?---నరాలు వుబ్బితబ్బిబ్బయాయ్-అంతే తరవాత చాలా విచారించినా, మళ్లీ యెందుకోమనసుతృప్తి చేసుకొన్నాడు? ఈ సంఘటనే ఆ కొద్దిరోజుల్లో పెళ్లిప్రయత్నాలు చేయించింది.'

చదివాక మళ్లీ యింకొకసారి, మెల్లగా ఆగి ఆగి చదివి, "ఆయనగూర్చి చెపుతూ నా గురించి చెప్పాకున్నానని పిస్తోంది' అన్నాడు.

నిశ్శబ్దం. ఆలస్యంగా నిద్రపోయినా, మామూలుగానే తెలివివచ్చింది. ఆఫీసుకు వెళ్లేవరకు ఆమెలో యేమైనా మార్పు వచ్చిందేమో అని చూశాడు. నీతిని పరిపూర్ణంగా గౌరవించే భార్యలో మార్పులేకపోవటంతో, ఆమెకూర్చున్న గదిలోనే యెదరగావున్న టేబిల్ దగ్గర కూర్చుని కాగితం కలం తీశాడు.

వ్రాసిన కాగితంమీద వెయిట్ పెట్టి వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళాక యేం వ్రాసారో చూద్దామనుకున్నా, ఒళ్లునుండి

చూడలేదు. ఇంతలో భర్త కేరియర్ మోసుకు వచ్చి, మామూలుగానే గొంతుక మారకుండా, భోజనం చేసితీరాలి అని చెప్పి, ఆఫీసుకు వెళ్ళిపోయాడు. భోజనం చేసింది. ఇది ఆమెలో మార్పును సూచించటంకాదు. ఆకలివేస్తోంది. ఈ భోజనం చేసేముందు, వూళ్ళోవున్న కన్నవారింటికి వెళ్ళి పోదామని అనుకున్నా, తను యింతగాఅలంకరించినయిల్లూ, ...యీసోఫాలు...యీ అద్దంలావున్న నేల...ఈఫొటోలు ...యీజోళ్ళు...తనుకదిలిన మరుక్షణంలో అన్నీ చిందర వందరై పోతాయ్! ఇంతఅందగాడు...గెడ్డాం పెంచుతాడు ఇప్పుడో...ఆమె బలవంతంచేస్తే...సూటు వెయ్యటం... నెక్టై కట్టటం...అలాంటిది... తను లేకపోతే, ఆఫీసుకు బనియన్‌తోనైనా వెళ్ళిపోతాడు!—

చాలాసేపు ఆలోచించే భోజనం చేసింది. భోజనం చేసేటప్పుడు 'ఊ! పెద్దమేనేజరట! హోటలునుంచి నడిరోడ్డు మీద... సిగ్గులేదూ? కేరియర్ మోసుకొని — భోజనం చేస్తున్నంతసేపూ అసహ్యించుకొంటూనే వుంది. తరువాత చాలాసేపు తర్కించుకుని యేం వ్రాశారో అని తొంగి చూసింది! 'ఇంతసేపు వ్రాసింది యింతే— అంతా నటన! నాకంటే హెచ్చు చదువుకోలేదు! తెలివితేటలతో నన్ను మోసపుచ్చుదా మనుకుంటున్నారేమో?'

మళ్ళీ ఒకసారి ఉత్తరంవేపు చూచి ప్రతి అక్షరం చదివింది?

ప్రియమైన—

కొందరాడవాళ్ళు బలే తమాషాగా వుంటారు!

ఏం? మగాళ్ళో? ఆడవాళ్లేనా తమాషాగా వుండేది? కనిపిస్తోందిగా? భర్త వచ్చేవరకూ, జరిగింది నెమరు వేసుకొని, జరగబోయేది వూహించుకొంది--వెయ్యివిధాలుగా ఆలోచించింది...

భర్త వచ్చాడు. నీ వుత్తరం చూసే అవసరం నాకు లేదని, ఆమె అనుకున్నట్లు, అతనికి తెలియాలని, ఆయన రాకముందే ఆగదిలోంచి వెళ్ళిపోయింది. వెంకటేశ్వరరావు వచ్చీరావటంతో, ఉత్తరంవేపుచూసి, తను అనుకున్నట్లుగా భార్య వ్రాయకపోవటంతో కలం తీశాడు. బట్టలు మార్చి బాత్ రూమ్‌కి వెళ్ళాడు. ప్రమీలాల ఆతురతగా మళ్ళీ యేం వ్రాశారో అని వచ్చిచూసింది. వ్రాసిన ఒకవాక్యం ఆయన కొట్టేశారు! నిజంగా. . తన ఆలోచన లన్నిటిమీద క్రాస్ మార్కులు పడ్డాయ్! . . .

గదిలో కాలుపెట్టిన భర్త, 'పనిమనషిఉన్నా కాఫీ మెదరగా వచ్చేది' అన్నాడు. భార్యకు దీనితో ఒళ్లుమండి పోయింది. అంతతో వూరుకోక, చిరునవ్వుతో భార్య మెదురుగా వెళ్ళి, 'మంచివాళ్ళనుకొనే ప్రతీవాళ్ళలోనూ, వాళ్ళకు కనిపించని చెడుగు వుండితీరుతుంది. ఆ చెడుగు తెలుసుకొని, సరిదిద్దుకోకపోతే, వాళ్ళమంచితనాన్ని ఆచెడుగు వేగంగాకబళిస్తుంది!'—టేబిల్‌మీద పుస్తకం విప్పి చదువుతున్నట్లుగా,

యీమాటలు జార్చాడు! ప్రమీలకు తెలుసు, యిది భర్త కూర్పని——ఆమెకంటే తను తెలివైనవాడినని నిరూపించాలనా తన వుబలాటం! తనకంటె ఆమె హెచ్చుచదువుకుంది—ఆమెపుట్టి పెరిగింది పెద్దయింట్లో—ఆమె విసుక్కున్నా చూసి ఆనందించేవాళ్లు కాలేజీలోనేకాదు——బయట యెందరుండేవారు?——

భర్త ఉబలాటానికి మనసులోనే అసహ్యించుకొంది. వెంకటేశ్వరరావు, ఆరాత్రి పుస్తకంపట్టుకునికూర్చున్నాడు. ఉండిఉండి తలెత్తి ప్రక్కగది వేపు చూస్తున్నాడు! రాత్రి పదైంది. వెన్నెల రాత్రేమో, వీధి లైట్లు ఆర్పేశారు. వస్తున్న మలయమారుతం తననేదో చలింపచేసింది. మెల్లగా లేచాడు. తనశరీరం పట్టుతప్పి, ఆమె దరిచేరుస్తున్నట్లనిపించింది. కానీ మళ్ళీ మనోనిగ్రహం తెచ్చుకొనే ప్రయత్నంలో కూర్చున్నా— 'ప్రమీ!' అని పిలవకుండా వుండలేకపోయాడు. జవాబు లేకపోవటంతో మనసు చివుక్కుమన్నా తమాయించుకొని లేచాడు. ఆగదిలోకి వెళ్లి, ఆమెప్రక్కన కూర్చుని, 'ఇంకా యెంతకాలం యీకలహం!' అన్నాడు.

జవాబులేదు—

'కన్నవారింట్లో నేవుంటే, నాకింతగా బాధ వుండేది గాదు!'

ఈమాటలు అన్నాక తన అనిశ్చలత స్ఫురించి, అక్కడనుంచి లేచిపోయాడు. ఆగది విడిచిపెట్టిమళ్లీ మొదటి

స్థలంలో కూర్చుని భార్య వస్తుందేమో ననిచూశాడు.—

పన్రెండు గంటలయింది—రాలేదు! ఆగదిలో అప్పుడు దీపం ఆరింది. ఈగదిలోనూ దీపం ఆర్పేశాడు. తెల్లారి లేచాక మెరగ్గావున్న కళ్ళను మరింత మెరుపు చేద్దామను కున్నా, ఒకఅరగంట పోయాక, తను సహనాన్ని వీడి, పొర పాటు చేస్తున్నానని బాధపడ్డాడు.

మళ్ళీ భార్యను మామూలుగా పలుకరించాడు—కాఫీ తెచ్చాడు. కేరియర్ తెచ్చి భోజనం చెయ్యమన్నాడు. ఆఫీసుకు వెళ్ళేముందు ఉత్తరం కూడా వ్రాసేడు! ఆమె చదివింది!—

ప్రియమైన—

నాకు చాలా అందమైన భార్యవుంది. నాకు యీ విషయంలో గర్వంలేదు— కాలేజీచదువు—— కావలసినంత ప్రపంచజ్ఞానం, అన్ని హంగులున్నా, యీమె నిజంచెప్పిన భర్తనిజాయితీని, అర్థం చేసుకుంటుందనుకున్నాను. కానీ యీమెతో నాకున్న సంవత్సరం పరిచయంతోనూ, ఒక విషయం నిర్ధారణగా తేలిపోయింది. ఏఅనుభూతినైనా అర్థం చేసుకుని అనుభవించలేదు—'

చదువుతూ చప్పున ఆగి 'అతి తెలివి!' అనివికటంగా నవ్వుకుంటూ మళ్లీదృష్టి పోనిచ్చింది.

'నాగడచిపోయిన గాథనుగురించి, యింతరాద్ధాంతం చేస్తోంది. ఆమె గడచిపోయిన గాథ నాకు తెలియదనుకుం టుందేమో?'

ఇంక చదవ్వలేదు. చదవటానికి యింకేమీ లేదు. నిప్పు నిమిష నిమిషానికి రాజుకపోతోంది. భర్త యింటికి వచ్చేసరికి మంటలు మీదికొచ్చాయ్?

'ఏం తెలుసు? నీలానే నేను నీతి లేకుండా, యెవరితోనూ పోలేదే? ఎందుకిలారాశా?'

భర్త హటాత్తుగా అడ్డి 'పోయేవని యెవరన్నా' రన్నాడు.

'ఎవరా? ఏం రాశారో చూడండి!'

'నేనేం అబద్దం రాయలేదే?'

'నిజమా? మీకిదంతా నిజమా? అంటూ అరుస్తోనే ఆవుత్తరాన్ని ముక్కలుముక్కలు చేసి నేలనేసి కొట్టింది. అక్కడనుంచి, చరుగ్రిన కవిలి పరుపుమీదపడి వెక్కి వెక్కి యేడుస్తోంది,

వెంకటేశ్వరరావు, మండేమంటలో ఆజ్యం పొయ్యదల్చుకోలేదు. మౌనజలంతో మంట నార్పుతున్నాడు. ఆ రాత్రి ఇద్దరూ భోజనం చెయ్యలేదు. ఆయన చిరిగిన వుత్తరాన్ని మళ్లీ ఒక కాగితంమీద అంటించి జీవం పోశాడు. ఆవుత్తరాన్నే ఆరాత్రి పాడిగించాడు?

'అవును. ఉత్తరం చింపేయటం సులభం—మళ్ళీ అతకటం కష్టం—అతికినా దాని అసలు రూపుపోయింది! త్వరపడి ఒక నిమిషంలో చూపించిన పౌరుషంవల్ల వచ్చిన ఫలితాలు జీవితం మీద, యిలాంటి ప్రిభావాన్నే చూపిస్తాయ్! కాని

ప్రపంచంలో అందరూ అల్పులై వుండరు. మానవులలో కొందరు ఉన్నత దృక్పథంతో వున్నారుకాబట్టే, యిలా చిరిగిన జీవితాలను అతుకుతూ, యీ ప్రపంచాన్ని నడిపిస్తు న్నారు. వాళ్ళ మెదడు, అందరి మెదడులా, అఘుణుకలోనే యిమిడివున్నా, అది ప్రపంచమంత విశాలంగా వుంటుంది. ఆ విశాలతలో, అవినీతికీ వాటి బంధువర్గానికీ, కూడా ఆశ్ర యందొరికి, వాటంతటికి అవే, మారిపోటానికి అవకాశం యిస్తుంది.

ఆవిశాలతే, యింత చదువుకున్న నాభార్యకు లేదని విచారిస్తుంటాను! ఆమె వచ్చిన యీ యేడాదిలో, యెదుటి వాళ్ళ ఒక తప్పుని విడిచిపెట్టకండా, భూతద్దంలో పెట్టి చూచింది. ప్రపంచం బ్రద్దలైపోతున్నట్లు అరిచింది——బాధ పడ్డది——ఈలోకంలో యే మానవుడు యేకాలంలోనూ, పరి పూర్ణుడు కాలేడు. మంచి చెడ్డల కలయికే మానవుడు. వ్యక్తిలో చెడ్డనే తీసుకొని అట్టహాసం చెయ్యటం, సంస్కా రం గలవాళ్ళ లక్షణంకాదు. దగాపడిన మానవుల తప్పు లను యెత్తి గగ్గోలు చెయ్యటం కంటె, వాళ్ళ బాధలకు సానుభూతి చూపించి, వాళ్ళ తప్పులను మన్నించాలి. ఇలా చెయ్యటానికి మనిషి ప్రేమమయుడుగా వుండాలి!

నాభార్యకు, నాకంటె హెచ్చు చదువుకున్నాననే గర్వం వుంది. ఆమెకంటే నేను గొప్పవాడనని నిరూపించా లని, నేను ప్రయత్నిస్తుంటానని, ఆమెకు అనుమానంవుందని

నాకు తెలుసు! నాకా ప్రియత్నం లేదు! కాని చదువు కున్నంత మాత్రాన, సంస్కారం అబ్బిపోదు. మనసు వికసించిన వాళ్ల సహవాసంవల్ల మనిషికి, అసలైన సంస్కారం అబ్బుతుంది. నాకటువంటివాళ్ల సహవాసం అబ్బిందంటే గొప్ప చెప్పుకోవటం కాదు!

ఇప్పుడు యింతకీ జరిగిందేమిటి? నా గడిచిపోయిన గాధను వివరించాను. నేను అబద్ధంఆడితే నాభార్య మనసులో యిదివరలా 'అందమైన ఉత్తముడు నామొగుడు' అనే భావనగా వెలిగిపోతాను. నేనుఅబద్ధంఆడి దూదిలా యెగిరిపోతాను. నిజం చెప్పాను. నా నిజాయితీలో వెయ్యోవంతు ఆలోచించినట్లులేదు. ఆగడిచిపోయిన గాధనుంచి నేను నీతిని నేర్చుకున్నాను. వెంటనే పెళ్లి చేసుకొన్నాను లెక్చరరు ప్రిసాదరావు ప్రేమగాధ యీమధ్య నాకు తెలిసింది. ఆయన యీనాటికి యీ మెముఖమైనా చూడాలనే ప్రయత్నంతో యీవీథివెంట రాత్రినక పగలనక తిరుగుతుంటాడు. ఆయనతో పరిచయం చేసుకున్నాను సంస్కారంగల పెద్దమనిషి. ఆయన చేసినది ఒకేఒక తప్పు—అందాన్ని చూశాడేగాని ఆత్మని చూడలేదు. ఒకహృదయంలేని బొమ్మను ఆరాధించాడు—యిదివరకు యీయనగురించి నాభార్యతో యెన్నిసార్లో చెప్పాను— కాని ఒక్కసారైనా ఒక సానుభూతి వాక్యం పలకలేదు!

ఈ గడిచిపోయిన ఆమెగాధనుంచి ఆమె నేర్చుకున్నది

యేమీ లేదు. మానవుల మనసులో రేగిన కల్లోలాన్ని అర్థం చేసుకొంటే కన్నీరు కార్చకపోయినా, అథవా ఒక సానుభూతి వాక్యమైనా పలుకుతాం! ప్రసాదరావు ఆరాటాన్ని— ఈ నాటివరకు బ్రహ్మచారిగా—బహుశా జీవితంలో అలావుండి పోతాడేమో—? ఆ మనసుయొక్క మహా సంక్షోభాన్ని కొద్దిగానైనా వూహిస్తే —ఆమె ఆయనను భర్తలా చూడ మనికాదు—అయ్యో పాపం—ఇంత బాధ పడుతున్నాడే— యిదివరలా అరవకండా... "క్షమించండి—మీ బాధ అర్థం చేసుకొన్నాను. కాని యీ జన్మలో సానుభూతి తప్పించి యింకేమీ చెయ్యలేనని" చెప్పగలిగేది— ఆ గాథనుంచి యీమె యేమీ నేర్చుకోలేదు—నేర్చుకొనే వుంటే యీ నాలుగురోజుల్లో జరిగినగాథను యింతపెద్ద కలహం చెయ్యకండా యిట్టే పరిష్కారం చేసివుండును. పనిమనిషి యీమెలా అందకత్తె కాకపోవచ్చు— కాని తనలాంటి ఆడది. ప్రమీలలను చూస్తేనే మగవాళ్లు పిచ్చెత్తుతారు—అంచేత ఆమెకు మగవాళ్ళగురించి ఆలోచన బాధ లేదు.— కానీ ఆమెకు—మగవాడి తలపే యెంతో హాయినిస్తుంది! అందులో ఒక అందగాడు అతని తొలివలపు తనమీద కురిపించాడంటే ఆమె హృదయంలో శాశ్వతకాలం వెలిగే దీపం, ఆక్షణం వెలిగింపబడ్డది! అదే తలచుకొని ఆమె బ్రతికి నంతకాలం సంతోషిస్తుంది! ఈమాత్రం బాధపడుతున్న తోడిస్త్రీమీద సానుభూతి నాభార్యకు లేకపోయింది—

గడచిపోయిన గాథల నుంచి నేర్చుకోని, మనిషి తన భవిష్యత్తు నిర్మించుకోకపోతే, మనిషికి పతనం తప్పదు — అలానే జరిగిన చరిత్రను మరచిన దేశం— ప్రపంచం—పతనం కాక తప్పదు—?

సంఘజీవులైన మానవులు చావుని జయించలేరు— అంచేత వారు చనిపోయేటప్పుడు యేదో ఒక శక్తికి, యీ భూమిమీద గడిపిన యింతకాలంలో చేసిన మంచి చెడ్డలు విన్నవించవలసి వుంటుంది. —ఆశక్తినే దేవుడందాం! ఆదేవుడు నాభార్యను చనిపోయేటప్పుడు "నువ్వు బతికినంతకాలం యేం చేశావ్" అని అడిగితే నా భార్యకు చెప్పటానికి—

"నా యిల్లు – నా మొగుడూ – నా పిల్లలు – నా సోఫాలు – నా జార్జెట్ చీరలూ – నా నెక్లేసులూ" అంతా 'నేను...నేను' అని తప్పించి ఒకరికొకసాయం చేశాను, ఒకరి బాధలను పంచుకున్నాను అని చెప్పగలదా?

ఈవేళనే నేనొక జబ్బుపడి, లేక ఏదో మహామ్మారికి లోనై అసహ్యంగా తయారైతే, ప్రసాదరావుగతే నాకూ పట్టుందని నాకు తెలుసు! నేను కాంక్షించింది నా భార్య దగ్గర లేదు—! నీ—'

ఉత్తరం పూర్తి చేసేసరికి రాత్రి రెండు గంట

లయింది. ఉత్తరం మొదట్లో 'ప్రియమైన' తరువాత 'ప్రమీలా' అని చేర్చాడు.

ఆ మరునటిరోజు మౌనం దాల్చాడు. ఆ వుత్తరం ఆఫీసుకు వెళ్ళాక ప్రమీల చదివింది —మళ్ళీమళ్ళీ చదివింది. రెండు రోజులైనా వెంకటేశ్వరరావు మౌనంగానే వున్నాడు. ఆమెకు ఆ ఉత్తరం కంఠస్థమైంది!

ఆమె పరిస్థితిలో మార్పు లేనట్లే వుంది.— భర్తను అర్థం చేసుకున్నట్లు అగుపించలేదు. ఏడుపూ లేదు— నవ్వూ లేదు—అలాంటి వింకేమీ లేవు.

ఉత్తరం రాసిన మూడో రాత్రి పదకొండు గంట లయింది—వెంకటేశ్వరరావు పుస్తకం మూసి పక్క గదిలోకి వెళ్ళాడు. ప్రమీల తెలివితోనే వుంది. గడచినమూడురాత్రుల నుంచి ఆమె నిద్దర సరిగా పోలేదు— భర్త ఆమెదగ్గరగా వస్తా డని అనుకోలేదు—వచ్చాడు. ఆయన తాకగానే ఆమె శరీర మంతా ఒక్కసారి వణికింది.

ఎత్తిన ముఖానికి భర్త చిరునగవు అవుపించటంతో కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగాయ్- ప్రక్కన కూర్చుని దగ్గరగా ఆమెను చేర్చుకుంటూంటే, పెల్లుబికిన దుఃఖంతో భర్త భుజంమీదవాలి, వెక్కి-వెక్కి- యేడ్చింది!

అతని హృదయం మాట్లాడటం విన్నది.

ఇప్పుడు ఆమె కౌగిలిలో వున్నది అతని భౌతికశరీరమే కాదు—మహత్తరమైన మరి యింకేదో!